

Awareness Raising and Training Measures for the Istanbul Protocol in Europe

Mednarodni in regionalni organi

Pričujoče delo je avtorsko zavarovano pod licenco

[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Projekt je sofinancirala Evropska komisija. Ta objava odraža izključno mnenja avtorja, zato Komisija ne odgovarja za uporabo podatkov, vsebovanih v njej.

VSEBINA

1. Uvod.....	7
2. Organi Združenih narodov in drugi mednarodni organi	8
2.1 Organi, nastali na podlagi pogodb.....	8
2.1.1 Odbor proti mučenju	8
2.1.2 Pododbor ZN za preprečevanje mučenja	10
2.1.3 Odbor za človekove pravice	11
2.1.4 Drugi organi, nastali na podlagi pogodb.....	14
2.2 Organi, nastali na podlagi ustanovne pogodbe	14
2.2.1 Svet ZN za človekove pravice.....	14
2.2.2 Posebni poročevalec ZN za mučenje	16
2.2.3 Posebni poročevalec ZN za nasilje nad ženskami.....	17
2.2.4 Delovna skupina za samovoljna pridržanja	18
2.2.5 Prostovoljni sklad ZN za žrtve mučenja	18
2.3 Mednarodno kazensko sodišče.....	19
3. Regionalni organi.....	20
3.1 Evropa.....	20
3.1.1 Evropsko sodišče za človekove pravice.....	20
3.1.2 Evropski odbor za preprečevanje mučenja.....	21
3.2 Afrika	22
3.2.1 Afriška komisija o človekovih pravicah in pravicah ljudstev.....	23
3.2.2 Afriško sodišče o človekovih pravicah in pravicah ljudstev.....	23
3.2.3 Odbor za preprečevanje mučenja v Afriki	24
3.2.4 Posebni poročevalec za afriške zapore in zaporne pogoje v Afriki	25

3.3	Severna, Srednja in Južna Amerika	26
3.3.1	<i>Medameriška komisija za človekove pravice.....</i>	<i>26</i>
3.3.2	<i>Medameriško sodišče za človekove pravice.....</i>	<i>27</i>
3.3.3	<i>Posebni poročevalec za pravice oseb, ki jim je bila odvzeta prostost v Severni, Srednji in Južni Ameriki.....</i>	<i>27</i>
4.	Ustanove na nacionalni ravni.....	28
4.1	Nacionalne institucije za človekove pravice (NHRI)	28
4.2	Nacionalni preventivni mehanizmi (NPM)	30
5.	Literatura.....	32

1. Uvod

Čeprav obstajajo, kot smo videli v 3. poglavju, številne pravno zavezujoče pogodbe in konvencije, ki jih je podpisala velika večina držav, pa še vedno obstaja velik razkorak med uradno danimi zavezami in dejanskim preprečevanjem mučenja v praksi. V številnih državah lahko tako, kljub temu da so podpisale zgoraj omenjene konvencije, še vedno najdemo določne oblike mučenja in trpinčenja. To poraja dvom v učinkovitost in dejansko izvajanje mednarodnih režimov.

Preden pa le preveč kritično ocenimo opisana prizadevanja, pa je potrebno priznati, da je internacionalizacija prava mogoča samo, če posameznim državam pustimo večino neodvisnosti pri odločanju. Dober primer tega so Združeni narodi, kjer morajo države članice po eni strani upoštevati določena (pravna) pravila, po drugi strani pa se niso želele odreči možnosti lastnega odločanja in neodvisnosti. Medtem ko na nacionalni ravni organi kazenskega pregona, kot je policija, skrbijo za to, da se ravna v skladu z zakonom in da se kršitelje privede pred roko pravice, pa na mednarodni ravni ni takšnega mehanizma. Za razliko od dogajanja znotraj posameznih držav, se tako, kar zadeva področje mednarodnih človekovih pravic, velikokrat zgodi, da so ravno države same ali njihove vlade storilci, ki pa so istočasno odgovorni tudi za izvajanje mednarodnih konvencij in obveznosti po teh konvencijah.

Glede na to so Združeni narodi kot tudi druge mednarodne organizacije za zaščito človekovih pravic, ki delujejo pod njihovim okriljem, vzpostavile več mehanizmov in teles, katerih namen je nadzor in izvajanje konvencij. Čeprav nimajo pooblastil, ki bi se lahko primerjala s pooblastili nacionalnih organov kazenskega pregona, pa omenjeni mehanizmi in telesa vsaj izvajajo moralni pritisk nad državami, za katere je bilo ugotovljeno, da ne izpolnjujejo obveznosti iz pogodb, ki so jih podpisale. Izjema so seveda Mednarodno kazensko sodišče, ki lahko obsodi storilce na zaporno kazen, ter Evropsko sodišče za človekove pravice, katerega odločitve so pravno zavezujoče, četudi obsojena država članica ne pristane na odločitev.

V sistemu Združenih narodov pa obstaja razlika med t.i. organi, ustanovljenimi na podlagi pogodb in organi, ustanovljenimi na podlagi ustanovne listine. Medtem ko so ti zadnji nastali neposredno na podlagi ustanovne listine ZN in veljajo za vse države članice ZN, pa so bili prvi ustanovljeni na podlagi posameznih konvencij in pogodb in tako veljajo samo za države podpisnice teh pogodb oz. konvencij. Tako lahko organi, nastali na podlagi pogodb preiskujejo domnevne kršitve človekovih pravic

samo v državah, ki so podpisale dotično pogodbo.

V tem poglavju si bomo pogledali več ustanov in organov, katerih naloga je boj proti mučenju. Najprej se bomo osredotočili na mednarodne organe, nastale na podlagi pogodb, kot so Odbor proti mučenju, Pododbor ZN za preprečevanje mučenja in Odbor za človekove pravice, nato pa si bomo pogledali tudi mednarodne ustanove, nastale na podlagi ustanovne listine ZN, kot so Svet ZN za človekove pravice, posebni poročevalci ZN za mučenje in nasilje nad ženskami, Delovna skupina za samovoljna pridržanja ter Prostovoljni skrbniški sklad ZN in Mednarodno kazensko sodišče. Kot tretje pa se to poglavje osredotoča na več regionalnih teles. V zadnjem delu bomo obravnavali nacionalne organe.

Z razlago navedenih različnih organov in mehanizmov to poglavje natančno upošteva opombe iz prvega poglavja Istanbulskega protokola, in sicer odstavke od 11 do 47. Kljub temu ponuja nekaj več podrobnosti in tudi navaja malo več različnih mehanizmov kot Istanbulski protokol. Po eni strani je to posledica spremenjenega političnega prizorišča zaradi nekaj novih metod boja proti mučenju, ki so bile razvite pred kratkim. Po drugi strani pa več podatkov tudi omogoča boljše razumevanje tega, kaj vse je oz. ni v pristojnosti navedenih organov in mehanizmov. Nadaljnji razlog za podrobnejši opis teh ključnih elementov v boju proti mučenju je tudi ta, da lahko na podlagi pravnega evidentiranja domnevnih primerov mučenja v skladu s standardi, kot jih določa Istanbulski protokol, nekateri organi in mehanizmi omogočajo žrtvam, da izkoristijo pravna sredstva.

2. Organi Združenih narodov in drugi mednarodni organi

2.1 Organi, nastali na podlagi pogodb

2.1.1 Odbor proti mučenju

Odbor proti mučenju je bil ustanovljen na podlagi Konvencije ZN proti mučenju ali drugemu okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju (v nadaljevanju: Konvencija ali Konvencija proti mučenju), ki je bila sprejeta leta 1985, njegov namen pa je nadzor nad izvajanjem Konvencije proti mučenju in pridobivanje informacij v zvezi s preiskovanjem domnevnih dejanj mučenja in trpinčenja.

Odbor proti mučenju je neodvisno mednarodno telo, ki ga sestavlja 10 neodvisnih strokovnjakov visokega moralnega ugleda in s priznanimi izkušnjami in strokovno usposobljenostjo na področju človekovih pravic. Člane izvolijo države pogodbenice, ki so pristopile h Konvenciji proti mučenju. Odbor lahko izvaja naloge v sodelovanju samo s tistimi državami,

 Glejte ustrezno poglavje Istanbulskega protokola, še posebej poglavje §§ 11-47!

 Glejte tudi 17. člen Konvencije proti mučenju (<http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm>)

ki so pristopile h Konvenciji.

Nabor nalog Odbora je določen v Konvenciji od 19. do 22. člena, in sicer:

Odbor **od držav pogodbenic prejema poročila** o ukrepih, ki so jih sprejele, da bi izpolnile obveznosti po tej Konvenciji. Vsaka država pogodbenica mora oddati poročilo v prvem letu po tem, ko je Konvencija v tej državi stopila v veljavo. Nato morajo države vsaka štiri leta oddati dodatno poročilo o novih ukrepih, ki so jih sprejele v zvezi s tem. Poročila se posredujejo vsem državam pogodbenicam, ki so pristopile h Konvenciji proti mučenju. Odbor pa zabeleži opažanja v zvezi s poročili in jih nato pošlje zadevni državi pogodbenici. Na ta način Odbor zagotavlja osnovo za dialog o stanju na področju človekovih pravic v vseh državah pogodbenicah. Učinkovitost tega ukrepa pa je močno odvisna od pripravljenosti posameznih držav pogodbenic za sodelovanje.

Odbor je pristojen tudi za **prejemanje informacij od drugih virov**, kot so nevladne organizacije. Če se podatki zdijo zanesljivi in vsebujejo utemeljene indice, da se na ozemlju države pogodbenice sistematično izvaja mučenje, ima Odbor pravico, da izvede preiskavo teh trditev, vendar mora "povabiti" državo pogodbenico k sodelovanju. Ko država odgovori na obtožbe, in če se zdi smiselno, lahko nekateri člani Odbora izvedejo zaupno preiskavo. Takšna preiskava lahko vključuje terenske obiske na ozemlje države pogodbenice, pod pogojem, da država v to privoli. Po koncu preiskave Odbor državi pogodbenici predloži poročilo, ki - kjer je to smiselno - vključuje opombe in predloge. Kot je jasno iz 20. člena Konvencije proti mučenju, je celoten postopek zaupne narave, in "v vseh fazah postopka si je potrebno prizadevati za sodelovanje države pogodbenice." Potrebno je temeljito in učinkovito evidentiranje mučenja.

Tretja situacija, v kateri lahko Odbor izvrši svoje dolžnosti, je, kadar ena država pogodbenica trdi, da druga država pogodbenica ne izpolnjuje svojih obveznosti v skladu s Konvencijo proti mučenju. Vendar je v primeru takšne t.i. **meddržavne pritožbe** potrebno pridobiti izrecno izjavo države pogodbenice, da priznava pristojnost Odbora v zvezi s tem. To priznanje lahko država tudi kadarkoli umakne. Kadar ena država pogodbenica poda pritožbo, to sproži eskalirajoči mehanizem: najprej se da državam pogodbenicam možnost, da same prek pisne korespondence rešijo težavo. Če na ta način ne najdejo rešitve, jim pri iskanju "prijateljske rešitve" pomaga Komisija. Če tudi to ne uspe, je zadnja stvar, ki jo lahko stori Odbor, da obema državam poda pisno poročilo o svojih ugotovitvah v zvezi s podano pritožbo. Do sedaj še nobena država pogodbenica ni vložila pritožbe proti drugi državi pogodbenici.

Zadnja pomembna naloga Odbora zadeva **individualne pritožbe**. Kadar posameznik, ki spada pod pristojnost države pogodbenice, kot to določa

 V zvezi z Odborom proti mučenju si preberite *Fact Sheet 17 Združenih narodov!*

Konvencija proti mučenju, trdi, da je žrtev kršitev te Konvencije, se lahko v zvezi s tem obrne neposredno na Komisijo. Poleg tega se lahko v imenu žrtve mučenja ali trpinčenja na Komisijo obrne tudi tretja oseba (kot npr. nevladna organizacija). Prva stvar, ki jo naredi Odbor, je ta, da državo pogodbenico obvesti o prejetih podatkih. Država pogodbenica, ki prejme takšno obvestilo, ima nato šest mesecev, da Odboru predloži pisno obrazložitev ali izjavo, ki pojasnjuje zadevo in opiše kako, če sploh, se je lotila odpravljanja kršitev. V vsakem primeru pa ima Odbor pravico, da prejema informacije z različnih strani, nato pa svoje mnenje v zvezi z zadevo pošlje tako državi pogodbenici kot posamezniku. Mnenje je spisano kot pravna presoja, s čimer pridobi dokument večjo težo in ima večji moralni učinek na državo prejemnico, vendar pa v primeru, ko Komisija ugotovi, da je država pogodbenica kršila svoje obveznosti po Konvenciji proti mučenju in da sprejeti ukrepi ne zadostujejo, ni nobenega organa, ki bi lahko kakor koli ukrepal v zvezi s tem. Poleg tega velja za individualne pritožbe tudi več omejitev:

- Pritožba ne sme biti anonimna in mora biti podana v skladu z določbami Konvencije proti mučenju.
- Primer ne sme biti predmet nobene druge mednarodne preiskave.

Potrebno je izčrpati vsa pravna sredstva, ki so na voljo v določeni državi; čeprav Komisija "uradnih" pravnih sredstev, ki nimajo pravega učinka v praksi (npr. ker se postopki zaradi uveljavljanja teh sredstev brez razloga pretirano zavlečejo ali sredstva niso učinkovita) ne upošteva.

2.1.2 Pododbor ZN za preprečevanje mučenja

Pododbor ZN za preprečevanje mučenja ali drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (v nadaljevanju: Pododbor), je bil ustanovljen na podlagi Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju (v nadaljevanju: Opcijski protokol), ki je bil sprejet 18. decembra 2002. Pododbor, ki ga sestavlja 25 neodvisnih in nepristranskih strokovnjakov, ima izključno **preventivna pooblastila** ter operativno in svetovalno funkcijo. Kot določa 1. člen Opcijskega protokola, je cilj Pododbora in nacionalnih preventivnih mehanizmov redno obiskovanje krajev za pridržanje v državah pogodbenicah z namenom "preprečevati mučenje in druge oblike krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja." Poleg tega pa Pododbor državam pogodbenicam tudi svetuje glede ustanovitve omenjenih nacionalnih preventivnih mehanizmov. Pododbor se tako osredotoča na inovativen, trajnosten in proaktiven pristop za preprečevanje mučenja in trpinčenja.

Člani Pododbora uživajo visok moralni ugled in se lahko pohvalijo s poklicnimi izkušnjami "na področju delovanja sodnega sistema" in na

Poleg podrobnih podatkov ta dokument namreč vsebuje tudi vzorec obrazca za podajo individualne pritožbe.

Glejte tudi:

www2.ohchr.org/english/body/es/cat/index.htm

 Prav tako si lahko preberete 2. del (19. - 22 člen) Konvencije proti mučenju.

 Nadaljnje podatke najdete tudi na spletni strani organizacije IRCT:
www.irct.org/what-is-torture/convention-against-torture.aspx

✓ *Nadaljnje podatke o nacionalnih preventivnih mehanizmih najdete pod točko 4.2.*

 Nadaljnje podatke o izboru članov Pododbora najdete v členih 5-10

različnih področjih, ki se nanašajo na ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost" (Člen 5 §2 Opcijskega protokola).

V skladu z 11. členom Opcijskega protokola, **svetovalna funkcija** Pododbora sestoji iz zagotavljanja pomoči in nasvetov državam pogodbenicam v zvezi z Opcijskim protokolom in tudi v zvezi z ustanovitvijo nacionalnih preventivnih mehanizmov. Poleg tega Pododbor ohranja stik z nacionalnimi preventivnimi mehanizmi in zagotavlja ukrepe na področju izobraževanja ter jim tako pomaga pri utrjevanju njihovih pooblastil, neodvisnosti in kompetenc, ki jih potrebujejo za izpolnjevanje zadanih ciljev. Da bi še utrdil povezavo z državami pogodbenicami, lahko Pododbor tem državam tudi poda priporočila in opažanja v zvezi z nacionalnimi preventivnimi mehanizmi in njihovimi pooblastili.

Kot določa 11. člen Opcijskega protokola, predstavlja **operativna funkcija** Pododbora redno obiskovanje krajev pridržanja v državah članicah, pri katerih morata biti prisotna vsaj dva člana Pododbora. Če je potrebno, ju lahko spremljajo ustrezno usposobljeni strokovnjaki z izkušnjami na področju spremljanja kršitev človekovih pravic. Pri izvajanju te naloge morajo države pogodbenice Pododboru omogočiti neomejen dostop do vseh krajev za pridržanje, njihovih objektov in prostorov (npr. policijske postaje, zapori, centri za pridržanje oseb, psihiatrične ustanove in centri za socialno delo, ...) ter do vseh pomembnih podatkov. Nadalje morajo države pogodbenice, ki so pristopile k Opcijskemu protokolu, Pododboru dovoliti, da na samem opravi razgovore z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost ter tudi s komer koli, ki lahko, po njihovem mnenju, zagotovi pomembne podatke.

Med obiskom kraja za pridržanje Pododbor preuči pogoje vsakdanjega življenja posameznika, zakonodajne in institucionalne okvirje ter druga področja, ki se mu zdijo pomembna za preprečevanje mučenja in trpinčenja. Po končanem obisku Pododbor sestavi poročilo, ki vsebuje njihova priporočila in opažanja. Če je potrebno, se poročilo pošlje nacionalnemu preventivnemu mehanizmu zadevne države pogodbenice. Zaželeno je, da države pogodbenice poročilo javno objavijo, vendar jih k temu nič ne zavezuje. Samo v primeru, da država ne sodeluje s Pododborom, ali ne kaže nobenega zanimanja za dana priporočila, se lahko Pododbor odloči, da brez privolitve zadevne države pogodbenice (vendar po tem, ko jo zasliši) poročilo objavi javno (16. člen).

2.1.3 Odbor za človekove pravice

Odbor za človekove pravice (v nadaljevanju: Odbor) je bil ustanovljen na podlagi Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (v nadaljevanju: Pakt), ki je bil sprejet 16. decembra 1966. Odbor sestavljajo neodvisni strokovnjaki, katerih naloga je nadzor nad izvajanjem prej

Opcijskega protokola.

 Preberite si besedilo Opcijskega protokola.
www2.ohchr.org/english/law/cat-one.htm.

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice:
www2.ohchr.org/english/bodies/cat/opcat/index.htm

omenjenega Pakta s strani držav pogodbenic.

Neodvisni strokovnjaki, ki so člani Odbora, so izvoljeni državljani držav pogodbenic, ki so pristopile k Paktu. Člani uživajo visok moralni ugled ter so priznani strokovnjaki s področja človekovih pravic. Med člani Odbora najdemo tudi osebe z uporabnimi pravnimi izkušnjami.

Odbor za človekove pravice ima štiri poglobitve naloge, ki so v splošnem podobne nalogam Odbora proti mučenju, a s širšimi pooblastili za zagotavljanje izvajanja vseh človekovih pravic, kot je razvidno iz vsebine ustanovne pogodbe:

V skladu s 40. členom Pakta morajo države pogodbenice Odboru predložiti poročila, v katerih Odbor seznanijo z ukrepi, ki so jih sprejele za zaščito pravic po Paktu. Tako kot velja za Odbor proti mučenju, morajo tudi Odboru za človekove pravice tiste države, ki so pristopile k Paktu, predložiti svoja poročila v času enega leta po tem, ko so podpisale Pakt. Nato morajo države redno oddajati dodatna poročila, ki se imenujejo tudi "redna poročila". Časovni okvir za oddajanje teh poročil določi Odbor po lastni presoji, giblje pa se nekje med štirimi in petimi leti. V izrednih razmerah, na primer, če se situacija na področju človekovih pravic v državi poslabša, lahko Odbor od države zahteva oddajo dodatnega poročila pred rokom za oddajo naslednjega rednega poročila. Pri sestavljanju poročila *"je nujno, da države pogodbenice opišejo dejansko stanje v državi oz. povedano drugače, da podajo praktične podatke v zvezi z izvajanjem in uživanjem pravic iz Pakta in se ne omejuje zgolj na uradno situacijo, kot je razvidna iz državnih zakonov in politik."* ((1), str. 74) Organizacije civilne družbe, kot so nevladne organizacije, prav tako lahko sodelujejo pri sestavljanju poročila, in sicer lahko delajo neposredno z vladnimi organi ali, še posebej v primeru spora, oddajo svoje "poročilo v senci". Na podlagi poročila Odbor prične dialog z zadevno državo pogodbenico, da razrešijo morebitna še nerešena vprašanja. Po končanem dialogu Odbor oblikuje končna opažanja, ki vsebujejo tudi konkretna priporočila, kako lahko država pogodbenica izboljša situacijo na področju človekovih pravic. Vsa uradna poročila držav pogodbenic kot tudi zaključna opažanja so objavljena na spletni strani Visokega komisarja ZN za človekove pravice.

Druga naloga Odbora v skladu s členom 40, § 4 Pakta je, da **pomagajo državam pogodbenicam pri uveljavljanju določb Pakta**. Ta pomoč se izvaja v obliki t.i. splošnih ugotovitev, ki ponujajo več podrobnosti v zvezi z vsebinskimi in postopkovnimi obveznostmi držav pogodbenic, ki so pristopile k Paktu. Splošne ugotovitve se ne osredotočajo na specifično vprašanje, ki se poraja v zvezi z določeno situacijo v državi pogodbenici, ampak se bolj podrobno in obsežno osredotočajo na specifičen člen ali splošno vprašanje iz Pakta. Na začetku so bile te ugotovitve precej kratke, danes **pa so bolj pravna** podlaga, ki predstavlja, kako Odbor razume

 Poročila in zaključna opažanja so objavljena na spletni strani ZN:

www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf

 Splošne ugotovitve so objavljene tudi na spletni

posamezne določbe in so kot takšne, precej uporaben vodnik v zvezi z izpolnjevanjem obveznosti na področju človekovih pravic.

Tretja naloga Odbora za človekove pravice izhaja iz pravice držav pogodbenic Pakta, da Odboru pošljejo pritožbo, kadar ena izmed držav pogodbenic ne izpolnjuje svojih obveznosti v skladu s Paktom (41. člen). Ta t.i. **meddržavna pritožba** je pravzaprav skoraj identična določbam 21. člena Konvencije proti mučenju. Navaja enake postopke in poudarja enake omejitve, vključno s tem, da morajo države pogodbenice dati privolitev, da priznavajo pooblastila Odbora v zvezi s tem vprašanjem. Država pogodbenica, ki trdi, da druga država pogodbenica ne izpolnjuje določb Pakta, mora o tem obvestiti zadevno državo pogodbenico. Če države ne najdejo prijateljske rešitve, jim Odbor "*omogoči vso podporo, da zadevne države pogodbenice razrešijo težavo po mirni poti.*" (člen 41(e)) Če tudi to ne uspe, je zadnja stvar, ki jo lahko stori Odbor, da obema državam poda pisno poročilo o svojih ugotovitvah v zvezi s podano pritožbo. Tako kot Odbor proti mučenju tudi Odbor za človekove pravice še ni prejel nobene meddržavne pritožbe.

Četrta in zadnja pomembna naloga Odbora zadeva **individualne pritožbe**. Tudi tu je postopek zelo podoben postopku Odbora proti mučenju s to razliko, da so individualne pritožbe v okviru Konvencije proti mučenju bolj sestavni del, medtem ko morajo države v primeru Mednarodnega pakta za državljanske in politične pravice najprej podpisati in ratificirati Opcijski protokol, s čimer priznajo pooblastila Odbora na tem področju. Po drugi strani pa je tudi v primeru Konvencije proti mučenju potrebno soglasje države pogodbenice, da lahko Odbor opravlja svoje dolžnosti na njenem ozemlju. Mehanizmi individualne pritožbe omogočajo posameznikom, ki spadajo pod pristojnost države pogodbenice, kot to določa Mednarodni pakt za državljanske in politične pravice in ki trdijo, da je država pogodbenica kršila njihove pravice po tem Paktu, da se obrnejo neposredno na Komisijo (41. člen). Bolj opazna razlika glede na določbe Konvencije proti mučenju pa je ta, da Mednarodni pakt za državljanske in politične pravice ne predvideva pritožb, podanih s strani tretjih oseb in da priznava samo "pisne informacije", medtem ko Konvencija proti mučenju omenja zgolj "informacije", ki so na voljo Odboru.

Če je bila podana pritožba in se Odboru zdi sprejemljiva, mora Odbor državo pogodbenico obvestiti o prejetih podatkih. Država pogodbenica, ki prejme takšno obvestilo, ima nato šest mesecev, da Odboru predloži pisno obrazložitev ali izjavo, ki pojasnjuje zadevo in opiše kako, če sploh, se je lotila odpravljanja kršitev. V vsakem primeru pa ima Odbor pravico, da pošlje svoje mnenje tako zadevni državi pogodbenici kot posamezniku. Tako kot pri postopku v okviru Konvencije proti mučenju je tudi tu mnenje spisano kot pravna presoja, s čimer pridobi dokument večjo težo in ima večji moralni

strani ZN:

www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf

 Glejte Mednarodni pakt za državljanske in politične pravice, in sicer 4. del in njegov prvi Opcijski protokol.

učinek na državo prejemnico, vendar pa v primeru, ko Odbor ugotovi, da je država pogodbenica kršila svoje obveznosti po Paktu in da sprejeti ukrepi ne zadostujejo, ni nobenega organa, ki bi lahko kakor koli ukrepal v zvezi s tem. Poleg tega velja tudi za individualne pritožbe v okviru Pakta več omejitev, podobno kot pri Konvenciji proti mučenju:

- Pritožba ne sme biti anonimna in mora biti podana v skladu z določbami Pakta.
- Primer ne sme biti predmet nobene druge mednarodne preiskave.

Potrebno je izčrpati vsa pravna sredstva, ki so na voljo v določeni državi, razen v primerih, v katerih bi se postopki zaradi uveljavljanja teh sredstev pretirano zavlekli. (Za razliko od določb Konvencije proti mučenju pa Opcijski protokol k Mednarodnemu paktu za državljanske in politične pravice ne navaja kot izjemo tistih sredstev, ki so neučinkovita).

2.1.4 *Drugi organi, nastali na podlagi pogodb*

Kot je že bilo omenjeno v 3. poglavju tega projektne gradiva, Konvencija za otrokove pravice in Konvencija za pravice invalidov prav tako vsebujeta določbe v zvezi s prepovedjo mučenja in pravico zadevnih skupin oseb, da se jih ne muči ali trpinči. Tudi ti dve Konvenciji imata lastne organe, ki nadzorujejo izvajanje specifičnih določb, navedenih v besedilu Konvencij, in sicer **Odbor za otrokove pravice in Odbor za pravice invalidov**. Sestava Odborov kot tudi naloge so zelo podoben sestavi in nalogam Odbora proti mučenju in Odbora za človekove pravice. Medtem ko Konvencija za pravice invalidov že vsebuje opsijski protokol, ki omogoča individualne pritožbe, pa je Mednarodna skupščina ZN pred kratkim sprejela podoben (tretji) opsijski protokol h Konvenciji za otrokove pravice (19. decembra 2011), ki ga države lahko podpišejo od leta 2012 dalje. Protokol bo pričel veljati, ko ga bo ratificiralo najmanj deset držav pogodbenic. Medtem pa se lahko pritožbe v zvezi s kršitvijo otrokovih pravic poda drugim odborom, ki so pristojni za obravnavo individualnih pritožb.

2.2 **Organi, nastali na podlagi ustanovne pogodbe**

2.2.1 *Svet ZN za človekove pravice*

Ko je bila leta 1945 ustanovljena Organizacija združenih narodov, so bili njeni glavni cilji zabeleženi v Ustanovni listini. Eden izmed teh ciljev je bil, poleg zagotavljanja mednarodnega miru in varnosti, tudi spodbujanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse. Tako je bila leta 1946 ustanovljena Komisija za človekove pravice, ki je razvila Splošno deklaracijo človekovih pravic. Leta 2006 je Komisija za človekove pravice, ki je 60 let

 Za boljše poznavanje delovanja Odbora za človekove pravice si lahko preberete tudi Fact Sheet Združenih narodov št. 15 (1).

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice: www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm.

 Nadaljnje podatke o Odboru za otrokove pravice najdete na: www2.ohchr.org/english/bodies/crc/

 Nadaljnje podatke o Odboru za pravice invalidov najdete na: www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/crpdindex.aspx

delovala kot glavno politično telo za področje človekovih pravic v okviru ZN in bila odgovorna za postavljanje standardov, globalni nadzor in pomoč državam pogodbenicam, nadomestil Odbor za človekove pravice (v nadaljevanju: Odbor). Odbor, katerega sedež je v Ženevi, je leta 2006 ustanovila Generalna skupščina ZN s sprejetjem resolucije A/RES/60/251.

V skladu s členi od 2–5 omenjene resolucije, je glavni namen Odbora da obravnava kršitve človekovih pravic v državah pogodbenicah in poda svoja priporočila. Na 5. rednem zasedanju junija 2007 je Svet ustanovil več postopkov in mehanizmov, ki mu omogočajo, da doseže ta cilj; omenjene postopke in mehanizme je mogoče najti v njegovi resoluciji 5/1.

V členih od 1–38 Svet vzpostavlja mehanizem **univerzalnega periodičnega pregleda**, s pomočjo katerega ocenjuje situacijo na področju človekovih pravic v državah pogodbenicah enkrat na vsaka štiri leta z namenom, da se izboljša situacija na terenu, da pomaga državam pri izpolnjevanju njihovih obveznosti v zvezi s človekovimi pravicami in da spodbudi izmenjavo najboljših praks tako med državami pogodbenicami kot tudi med drugimi interesnimi skupinami. Pregled temelji na dokumentih, ki jih predloži zadevna država pogodbenica, na dokumentih, sestavljenih s strani ZN (npr. s strani zgoraj omenjenih organov, ustanovljenih na podlagi mednarodnih pogodb) in na dokumentih, ki jih predložijo "druge pomembne interesne skupine", npr. nevladne organizacije. Odbor pripravi in sprejme poročilo, ki vsebuje povzetek postopkov ter zaključke in priporočila.

V členih od 39–64 Svet vzpostavlja t.i. **posebne postopke**, to je mehanizme, s katerimi nadzoruje kršitve človekovih pravic v določenih državah oz. obravnava posebna tematska vprašanja. Pooblastila posebnih postopkov izvajajo ali posamezniki, ki so vodilni strokovnjaki na področju človekovih pravic (posebni poročevalci ali neodvisni strokovnjaki) ali petčlanska delovna skupina. Med naloge v okviru posebnih postopkov sodijo: prejetanje podatkov v zvezi s specifičnimi obtožbami o kršitvi človekovih pravic in pošiljanje nujnih pozivov ali pisem vladam, ki morajo zadevo pojasniti; izvajanje študij in organizacija misij za ugotavljanje dejstev. Posebni poročevalci za mučenje, Posebni poročevalci za nasilje nad ženskami in Delovna skupina za naključno pridržanje, ki so opisani v nadaljevanju, vsi delujejo v okviru posebnih postopkov.

Svet je ustanovil tudi **Svetovalni odbor Odbora za človekove pravice** (v nadaljevanju: Svetovalni odbor), ki ga sestavlja 18 strokovnjakov, ki delujejo kot "miselno orožje" Sveta. Svetovalni odbor s svojim strokovnim znanjem pomaga Komisiji ZN za človekove pravice, ki se večinoma osredotoča na študije in nasvete, dane na osnovi raziskav. Glavna naloga Svetovalnega odbora je, da Odboru omogoči izvajanje danih pooblastil, pri čemer se drži tem, ki jih obravnava Odbor.

✓ Nadaljnje podatke o Odboru za otrokove pravice najdete na:

V členih od 85–109 resolucije 5/1 iz leta 2007 Svet predvideva tudi **pritožbene postopke**, v okviru katerih obravnavajo sistematične in z dokazi dobro podprte kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin kjer koli na svetu in v kakršnih koli okoliščinah. Pritožbe (t.i. "sporočila") lahko vložijo posamezniki ali skupine, ki trdijo, da so žrtve kršitve človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, to pa lahko storijo tudi tretje osebe, ki trdijo, da razpolagajo z zanesljivimi podatki o tovrstnih kršitvah. Kriteriji za sprejemljivost podane pritožbe so bolj ali manj enaki kot za individualne pritožbe, posredovane organom, nastalim na podlagi mednarodnih pogodb, kot je opisano zgoraj. Dve delovni skupini sta bili ustanovljeni z namenom, da preučita podano pritožbo in da Svet obvestita o zgoraj omenjenih sistematičnih kršitvah. Gre za Delovno skupino za sporočila in za Delovno skupino za primere. Medtem ko je naloga prve skupine, da v skladu s točno določenimi kriteriji odloči o sprejemljivosti vseh prispelih pritožb, je naloga druge skupine, da Svetu predstavi poročilo o vseh sprejemljivih pritožbah in da pripravi osnutke resolucij in odločitev ter priporočila, kako ukrepati.

2.2.2 Posebni poročevalec ZN za mučenje

Z Resolucijo št. 1985/33 je nekdanja Komisija ZN za človekove pravice oblikovala mandat Posebnega poročevalca ZN za mučenje; nato je Svet ZN za človekove pravice, ki je nasledil prej omenjeno Komisijo, aprila 2011 z Resolucijo št. 16/23 mandat podaljšal še za tri leta. Posebni poročevalec za mučenje deluje v okviru posebnih postopkov, omenjenih zgoraj pod točko 2.2.1 in je rezultat ustanovne listine, ne katere izmed mednarodnih pogodb. Zato posebni poročevalec za mučenje pokriva vse države, ne glede na to ali so ratificirale Konvencijo ZN proti mučenju ali ne.

V svojem poročilu iz leta 1997 (E/CN.4/1997/7) je posebni poročevalec za mučenje opredelil svoja pooblastila in metode dela. V skladu s 2. členom teh "metod dela" so pooblastila posebnega poročevalca naslednja:

V prvi vrsti posebni poročevalec **išče in sprejema verodostojne in zanesljive informacije v zvezi z mučenjem in drugimi oblikami neprimerne ravnanja** od vlad, specializiranih agencij, medvladnih in nevladnih organizacij.

Druga naloga posebnega poročevalca vključuje **pošiljanje nujnih pozivov vladam** z namenom, da razjasnijo situacijo posameznikov, katerih okoliščine dajejo slutiti, da so bili mučeni ali trpinčeni. Pri izvajanju te naloge ima poročevalec pooblastila, da sprejme sporočila o domnevnih primerih mučenja in da te pritožbe posreduje zadevni državi. S tem, ko vzpostavi tovrsten dialog z državo, to še ne pomeni, da državo tudi česar koli obtožuje. Vzpostavitev takšnega dialoga se lahko razume zgolj kot zahteva, da se zadevo razjasni in gre tako le za preventivo.

 Če vas delo Odbora za človekove pravice zanima podrobneje, si preberite resolucijo A/HRC/RES/5/1.

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice: www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/

 Preberite si poročilo posebnega poročevalca E/CN.4/1997/7 in/ali "metode dela" na spletni strani: http://ap.ohchr.org/document/alldocs.aspx?doc_id=920

Tretja naloga posebnega poročevalca je **pošiljanje obtožilnih pisem**, t.i. sporočil o preteklih domnevnih primerih mučenja vladam, s čimer jih opozori, da je prišlo do dogodkov, ki spadajo pod njegovo/njeno pristojnost in zahteva pojasnilo v zvezi s temi primeri.

Med najpomembnejše naloge sodi pristojnost posebnega poročevalca, da na povabilo vlade **obišče državo** in preveri situacijo. V času teh t.i. misij za ugotavljanje dejstev poročevalec brez predhodne najave obišče kraje za pridržanje in kasneje izda javno poročilo o svojih ugotovitvah, vključno s svojimi priporočili državi, kaj mora storiti.

Zadnja naloga posebnega poročevalca vključuje oddajo **letnega poročila** Svetu za človekove pravice in Generalni skupščini. Poročilo vsebuje opis njegovih dejavnosti. Da ne bi prišlo do podvajanja nalog, mora posebni poročevalec pri svojem delu tesno sodelovati z drugimi organi ZN za človekove pravice, prav tako kot mora z drugimi posebnimi poročevalci, neodvisnimi strokovnjaki in delovnimi skupinami sodelovati pri izvajanju obiskov krajev za pridržanje in pošiljanju nujnih pozivov.

2.2.3 Posebni poročevalec ZN za nasilje nad ženskami

Funkcija Posebnega poročevalca ZN za nasilje nad ženskami je bila vzpostavljena z Resolucijo 1994/45, ki jo je marca 1994 sprejela nekdanja Komisija ZN za človekove pravice. Konvencija je bila nazadnje obnovljena leta 2011.

Pooblastila Posebnega poročevalca ZN so zelo podobna pooblastilom Posebnega poročevalca za mučenje in se osredotočajo tako na preprečevanje kot na boj proti nasilju nad ženskami. Njegova pooblastila prav tako sestavljajo različne naloge, kot navaja 3. člen Resolucije 16/7 iz leta 2011, ki jo je sprejel Odbor ZN za človekove pravice:

Prva naloga zajema **iskanje in sprejemanje informacij** v zvezi z nasiljem nad ženskami, vzroki za nasilje in oblikovanje učinkovitega odziva nanj. Pri izvajanju te naloge se posebni poročevalec posvetuje "z vladami, organi, nastalimi na podlagi pogodb, specializiranimi agencijami, drugimi posebnimi poročevalci, ki so dogovorni za različna vprašanja, povezana s človekovimi pravicami, medvladnimi in nevladnimi organizacijami, vključno z organizacijami za zaščito pravic žensk."

Druga naloga posebnega poročevalca vključuje priporočila v zvezi z "ukrepi, načini in sredstvi na lokalni, nacionalni, regionalni in mednarodni ravni za odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami in vzroki zanj, in odpravo posledic nasilja."

Poleg tega mora posebni poročevalec "sprejeti **celostni in univerzalni pristop** za odpravo nasilja nad ženskami, njegovih vzrokov in posledic,

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Torture/SRTorture/Pages/SRTortureIndex.aspx>

vključno z razlogi za nasilje nad ženskami, povezanimi s civilnim, kulturnim, gospodarskim, političnim in socialnim življenjem."

V okviru izvajanja svojih pooblastil lahko posebni poročevalec ZN za nasilje nad ženskami izvaja **obiske držav** ali **izdaja nujne pozive** na enak način kot posebni poročevalec za mučenje. Ta dejanja lahko opravlja ali sam ali v sodelovanju z drugimi posebnimi poročevalci, neodvisnimi strokovnjaki ali delovnimi skupinami. Še posebej v primerih, ko nasilje nad ženskami preraste v mučenje ali trpinčenje, je potrebno poiskati sodelovanje posebnega poročevalca ZN za mučenje (ter drugih mehanizmov v okviru ZN). Posebni poročevalec za nasilje nad ženskami prav tako **letno poroča** Svetu za človekove pravice in Generalni skupščini.

2.2.4 Delovna skupina za samovoljna pridržanja

Delovna skupina za samovoljna pridržanja (v nadaljevanju: delovna skupina) je še en organ, ki deluje v okviru posebnih postopkov Sveta za človekove pravice; ustanovila jo je nekdanja Komisija za človekove pravice z Resolucijo 1991/42. Delovna skupina je organ, ki ga sestavljajo neodvisni strokovnjaki za človekove pravice, ki preiskujejo primere samovoljnih aretacij in pridržanj, ki so v nasprotju z mednarodno zakonodajo, ki ureja področje človekovih pravic. Kar zadeva preprečevanje mučenja, je to še posebej pomembno, saj se večina primerov mučenja in trpinčenja zgodi nad osebami, ki jim je bila odvzeta prostost. Samovoljna pridržanja omogočajo mučenje žrtev, zato je potrebno tovrstnim dejanjem nameniti posebno pozornost.

Naloge delovne skupine so v bistvu enake nalogam posebnih poročevalcev in zajemajo **sprejemanje sporočil (pritožb)**, **izvajanje obiskov držav** (po predhodni privolitvi države), **izdajanje nujnih pozivov in oddajanje letnih poročil** Svetu za človekove pravice in Generalni skupščini.

2.2.5 Prostovoljni sklad ZN za žrtve mučenja

Prostovoljni sklad ZN za žrtve mučenja (v nadaljevanju: sklad) je leta 1981 ustanovila Generalna skupščina, ki je sprejela Resolucijo 36/151. Tako je nastal sklad, ki prejema prostovoljne prispevke vlad, nevladnih organizacij in posameznikov. Prispevki gredo izključno nevladnim organizacijam, ki zagotavljajo humanitarno pomoč (psihološko, zdravstveno, socialno, pravno in/ali gospodarsko) žrtvam mučenja in njihovim družinam. Odvisno od razpoložljivosti finančnih sredstev, se določen znesek lahko nameni tudi za usposabljanje strokovnjakov ali za organizacijo konferenc in seminarjev, katerih namen je obravnavati žrtve mučenja. Kar zadeva pravno pomoč, so sredstva na voljo tudi žrtvam mučenja, ki zaprosijo za azil, in sicer za namen zagotavljanja pravne pomoči ter za pripravo in nadaljnjo obravnavo prošenj za azil v državi gostiteljici. Sklad prav tako prispeva v boju proti

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx>

 Nadaljnje podatke dobite na Uradu Visokega komisarja za človekove pravice: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Detention/Pages/WGADIndex.aspx>

nekaznovanju storilcev kaznivih dejanj mučenja, in sicer se sredstva v takšnih primerih porabijo za plačilo odškodnine, v primeru zahtevkov, naslovljenih na pristojne nacionalne, regionalne in mednarodne organe.

V preteklih letih je sklad prejel v povprečju 14 milijonov ameriških dolarjev na leto in je na leto namenil približno 9 milijonov donacij, s katerimi je pomagal pri izvedbi 190-ih projektov v več kot 60-ih državah. Eden izmed projektov, ki ga je financiral Sklad je bil tudi razvoj in prevod Istanbulskega protokola.

2.3 Mednarodno kazensko sodišče

Mednarodno kazensko sodišče (v nadaljevanju: Sodišče) je bilo ustanovljeno na podlagi Rimskega statuta, ki je bil sprejet leta 1998. Sodišče deluje neodvisno od Združenih narodov, čeprav je bilo ustanovljeno po zgledu predhodnih ad-hoc sodišč ZN, kot sta bili Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo in tisto za Ruando.

Kot ustanova, ki obravnava najhujše zločine, je Sodišče prvo trajno mednarodno kazensko sodišče, ki je nastalo na podlagi pogodbe. Ustanovljeno je bilo z namenom, da bi **pomagalo končati nekaznovanje storilcev najhujših zločinov, ki povzročajo skrbi celotni mednarodni skupnosti**. Tako se tudi nekdanji predsedniki držav pred Sodiščem ne morejo sklicevati na imuniteto. Sodišče je pristojno za obravnavanje naslednjih hudih zločinov:

- zločina genocida
- zločinov proti človečnosti
- vojnih zločinov in
- zločina agresije.

Sodišče ima pooblastila, da obravnava zločine, ki so bili storjeni po tem, ko je stopil v veljavo Rimski statut (1. julija 2002), vendar samo, če država pogodbenica ne želi, ali če ne more sama izvesti kazenskega pregona.

Pri obravnavi zločinov se Sodišče opira na:

- Rimski statut
- veljavne pogodbe ter načela in pravila mednarodnega prava

Če ta dva vira ne zadoščata, pa Sodišče uporabi tudi splošna načela, izvedena iz nacionalnih pravnih sistemov po svetu, vključno z nacionalno veljavnimi zakoni v posameznih državah, ki bi imele pristojnost nad zločinom, pod pogojem, da takšna načela niso v nasprotju s Statutom in

 Nadaljnje podatke o Skladu najdete na: <http://www.ohchr.org/EN/Issu es/Pages/TortureFundMain.as px> in v brošuri o Skladu.

 Nadaljnje podatke najdete na: <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/Home>

mednarodnim pravom in mednarodno priznanimi normami in standardi.

 Preberite si tudi Rimski statut!

3. Regionalni organi

3.1 Evropa

3.1.1 Evropsko sodišče za človekove pravice

Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: Sodišče) je bilo ustanovljeno v skladu z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (v nadaljevanju: Konvencija), ki je bila sprejeta leta 1950. V skladu z 19. členom Konvencije gre za trajno ustanovo, ki zagotavlja, da države pogodbenice, ki so podpisale Konvencijo in njene dopolnilne protokole, izpolnjujejo obveznosti po Konvenciji in protokolih (vključno s prepovedjo mučenja, kot to določa 3. člen Konvencije).

Pri izvajanju svojih pooblastil lahko Sodišče obravnava meddržavne primere kot tudi individualne pritožbe, podobno kot določeni mehanizmi znotraj ZN, kot sta Odbor proti mučenju in Odbor za človekove pravice. Evropska konvencija za človekove pravice in Evropsko sodišče za človekove pravice sta bila ustanovljena pred navedenimi mehanizmi ZN in sta bili tako prvi instituciji, ki sta okrepili položaj posameznika v mednarodnem pravu. Za razliko od ugotovitev Odbora proti mučenju in Sveta za človekove pravice, ki so zgolj "svetovalne" narave, so razsodbe Evropskega sodišča za človekove pravice pravno zavezujoče, kar pomeni, da jih morajo zadevne države pogodbenice upoštevati.

Meddržavni primeri vključujejo domnevne kršitve določb Konvencije in njenih dopolnilnih protokolov s strani države pogodbenice, sodni postopek pa na Sodišču sproži ena država pogodbenica proti drugi državi pogodbenici (33. člen Evropske konvencije za človekove pravice). Te možnosti se države sicer poslužujejo zelo redko, a vendar - za razliko od sistema ZN - obstaja precej veliko število meddržavnih sodb.

Podobno kot Odbor proti mučenju in Svet za človekove pravice, lahko tudi Evropsko sodišče za človekove pravice v primeru **individualne tožbe** ukrepa le potem, ko so bila izčrpana vsa pravna sredstva v okviru določene države in še to samo "v roku šestih mesecev od datuma, ko je bila takšna končan odločitev sprejeta." Te in druge ukrepe v zvezi s sprejemljivostjo primerov individualnih pritožb najdete v 35. členu Konvencije. Omenjeni člen navaja, da pritožbe ne smejo biti anonimne in da primer ne sme biti predmet nobene druge mednarodne preiskave. O sprejemljivosti pritožbe odloča en sam sodnik ali odbor. V nedvoumnih primerih lahko odbor poda tudi končno odločitev. Če ni dogovora o sprejemljivosti ali če odbor ne poda odločitve,

se tožba posreduje senatu. (členi od 27-30).

Pri preučevanju primera skupaj z zastopniki zadevnih strank, se v skladu z 38. členom Sodišča lahko odloči, da po potrebi uvede preiskavo. Na koncu o pritožbi odloči senat, vendar se je zoper njegovo rzsodbo mogoče pritožiti Velikemu senatu Sodišča. V treh primerih pa je rzsodba senata dokončna in sicer:

1. ko se stranke odločijo, da primera ni potrebno predložiti Velikemu senatu,
2. če v treh mesecih od datuma rzsodbe primer ni bil predložen Velikemu senatu,
3. če je bila prošnja za predložitev zadeve podana pravočasno, a je zbor velikega senata zadevo zavrnil.

Rzsodba senata ni dokončna, če je bila prošnja za predložitev zadeve velikemu senata podana v roku treh mesecev od datuma rzsodbe in če zbor velikega senata ni zavrnil prošnje. Rzsodba velikega senata je dokončna. Nato Odbor ministrov Sveta Evrope prejme sporočilo o končni odločitvi Sodišča in je odgovoren tako za nadzor kot za izvajanje teh odločitev. Ta postopek je opisan tudi od 42. do 46. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah, zadnji izmed členov pa navaja tudi zavezujočo naravo rzsodb Evropskega sodišča za človekove pravice.

Druga pomembna naloga Evropskega sodišča za človekove pravice je določena v 47. členu in zajema dajanje "**svetovalnih mnenj** v zvezi s pravnimi vprašanji, ki zadevajo interpretacijo Konvencije in njenih dopolnilnih protokolov", in sicer na zahtevo Odbora ministrov Sveta Evrope.

3.1.2 *Evropski odbor za preprečevanje mučenja*

Evropski odbor za preprečevanje mučenja (v nadaljevanju: Odbor) je bil ustanovljen na podlagi Evropske konvencije za preprečevanje mučenja, ki je bila sprejeta leta 1987. Odbor "*zagotavlja nepravne preventivne mehanizme za zaščito ljudi, ki jim je bila odvzeta prostost pred mučenjem in drugimi oblikami trpinčenja*" in na ta način dopolnjuje delo Evropskega sodišča z človekove pravice.

Naloge Odbora v glavnem zajemajo obiskovanje krajev za pridržanje v 47-ih državah članicah (vključno z zapori, mladoletniškimi zapori, policijskimi postajami, centri za pridržanje imigrantov, psihiatričnimi bolnišnicami, socialnimi centri itd.) z namenom, da ocenijo, kako ravnajo z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost kot tudi same pogoje pridržanja. Malo pred obiskom, Odbor obvesti zadevno stranko o namenu, da bo obiskal državo.

 Preberite si Evropsko konvencijo za človekove pravice, še posebej Del II (od 19. do 51. člena), ki obravnava Evropsko sodišče za človekove pravice.

 Nadaljnje podatke o Evropskem sodišču za človekove pravice najdete na:
www.echr.coe.int/echr/

Ko stranka enkrat prejme to obvestilo, lahko Odbor državo obišče kadar koli.

Podobno kot Pododbor ZN za preprečevanje mučenja tudi Evropski odbor za človekove pravice izvaja redne obiske držav, in sicer na vsaka štiri leta. Če okoliščine tako zahtevajo, pa so mogoči tudi takojšnji (t.i. ad hoc) obiski.

V skladu z 8. členom Evropske konvencije za preprečevanje mučenja, Odbor pri izvajanju svojih nalog:

- dobi dostop do ozemlja države pogodbenice, po katerem se lahko giba brez omejitev,
- prejme popolne podatke o tem, kje se nahajajo osebe, ki jim je bila odvzeta prostost,
- ima neomejen dostop do teh krajev in pravico, da se giba po prostorih na krajih za pridržanje brez omejitev,
- prejme druge podatke, s katerimi razpolaga stranka in ki jih Odbor potrebuje za to, da lahko opravi svojo nalogo (v zvezi z veljavnimi pravili domačega pravnega sistema in poklicno etiko),
- lahko na samem opravi razgovore z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost,
- se lahko obrne na katero koli osebo, za katero verjame, da razpolaga s pomembnimi podatki in
- če je potrebno, lahko nemudoma posreduje svoja opažanja pristojnim organom v državi.

Po končanem obisku Odbor sestavi poročilo, ki vsebuje dejstva, ki so jih odkrili med obiski ter tudi njihova priporočila. Poročilo se pošlje zadevni stranki. Odbor lahko zadevni stranki poda predloge, kako bolje zaščititi osebe, ki jim je bila odvzeta prostost pred mučenjem in trpinčenjem (10. člen).

3.2 Afrika

Poleg evropskih organov za preprečevanje mučenja ali drugega nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja obstajajo takšni organi tudi v drugih regijah sveta. Kljub temu da so ti organi vsi izjemno pomembni, kar zadeva boj proti mučenju, pa si bomo pogledali samo tiste v Afriki ter Severni, Srednji in Južni Ameriki, saj se projekt ARTIP osredotoča na situacijo na tem področju samo v Evropi.

 Preberite si Evropsko konvencijo za preprečevanje mučenja ali drugega nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, in sicer poglavja od I-III od 1. do 14. člena.

 Glejte tudi:
www.cpt.coe.int/en/about.htm

3.2.1 Afriška komisija o človekovih pravicah in pravicah ljudstev

Afriška komisija o človekovih pravicah in pravicah ljudstev (v nadaljevanju: Komisija) je bila ustanovljena v okviru Organizacije afriške enotnosti (predhodnica Afriške unije; v nadaljevanju: Organizacija) leta 1981 s sprejetjem Afriške listine o človekovih pravicah in pravicah ljudstev, znane tudi kot Banjulska listina (v nadaljevanju: Listina). Pooblastila Komisije so določena v 30. členu Listine in zajemajo spodbujanje človekovih pravic in pravic ljudstev ter zagotavljanje njihove zaščite v Afriki.

Komisija ima tako dvojna pooblastila, ki - kot je bilo pravkar navedeno - zajemajo naloge, povezane tako s spodbujanjem človekovih pravic kot z njihovo zaščito. V zvezi s spodbujanjem človekovih pravic in pravic ljudstev je Komisija sprejela številne deklaracije in smernice, organizirala seminarje in obiskala države pogodbenice, da bi ozavestila ljudi o posebnih vprašanjih, povezanih s človekovimi pravicami. Kar zadeva njene naloge, ki se navezujejo na zaščito pravic, pa se Komisija **ukvarja s pritožbami v zvezi s kršitvami Listine**. Te meddržavne pritožbe se štejejo za sprejemljive, če so bila izkoriščena vsa pravna sredstva znotraj neke države (če obstajajo), razen če je očitno, da bi se postopki zaradi uveljavljanja teh pravnih sredstev neustrezno podaljšali (členi 57-50). Čeprav odločitve Komisije v posameznih primerih niso zavezujoče za države pogodbenice, pa je njena čedalje večja "pristojnost" znatno prispevala k razvoju človekovih pravic na določenih območjih. Tako, na primer, Afriška listina vsebuje idejo o "pravicah skupin" in Komisija je že večkrat okrepila položaj lokalnih skupnosti in plemen, ko so le-ta zahtevala dostop do zemlje, naravnih virov in uživanje pravice do zdravega in trajnostnega okolja.

Poleg opisanih nalog, ki jih izvaja Komisija z namenom spodbujanja in zaščite človekovih pravic in pravic ljudstev, je naloga Komisije tudi interpretacija določb Listine, če tako zahteva katera od držav pogodbenic, ustanova Organizacije afriške enotnosti ali afriška organizacija, priznana s strani Organizacije afriške enotnosti, kot to določa člen 45.3.

3.2.2 Afriško sodišče o človekovih pravicah in pravicah ljudstev

Afriško sodišče za človekove pravice in pravice ljudstev (v nadaljevanju: Sodišče) je bilo ustanovljeno leta 1998 s sprejetjem Protokola k Afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev (v nadaljevanju: Protokol). Omenjeni Protokol ustanavlja sodišče, ki dopolnjuje zaščitno vlogo Afriške komisije (člena 1-2).

Sodišče ima pooblastilo, **da sprejme dokončne in zavezujoče odločitve o kršitvah človekovih pravic** v "vseh primerih in sporih, ki jih prejme v zvezi z interpretacijo in uporabo Afriške listine, Protokola in katerega koli drugega pomembnega instrumenta s področja človekovih pravic, ki je bil ratificiran s

 Podrobnejše podatke o postopku najdete v Banjulski listini, in sicer od 46. do 59. člena.

 Nadaljnje podatke najdete tudi na spletni strani Komisije: www.achpr.org

strani zadevne države pogodbenice" (člen 3.1). Kot navaja peti člen Protokola, lahko primere Sodišču predložijo:

- Afriška komisija o človekovih pravicah in pravicah ljudstev,
- država pogodbenica, ki je predložila pritožbo Komisiji,
- država pogodbenica, proti kateri je bila vložena pritožba Komisiji,
- država pogodbenica, katere državljan je žrtev kršitve človekovih pravic,
- afriške medvladne organizacije
- državljan države pogodbenice, ki je podala izjavo, da sprejema položaj posameznikov pred Sodiščem,

Druga naloga Sodišča zajema dajanje **svetovalnih mnenj**:

- članicam Organizacije afriške enotnosti
- Organizaciji afriške enotnosti
- kateremu koli organu znotraj Organizacije afriške enotnosti in
- kateri koli afriški organizaciji, ki jo priznava Organizacija afriške enotnosti.

Sodišče lahko podaja mnenja v zvezi s "katero koli pravno zadevo, ki se nanaša na Listino ali kateri koli drug instrument s področja človekovih pravic, pod pogojem, da zadeve, o kateri Sodišče podaja mnenje, ne preučuje že Komisija" (4. člen).

3.2.3 Odbor za preprečevanje mučenja v Afriki

Med 35. zasedanjem, ki je potekalo v Banjulu, je Afriška komisija ustanovila Odbor za izvajanje smernic, sprejetih na otoku Robben. Odbor je bil ustanovljen z namenom, da bi "spodbujal in olajšal izvajanje smernic, sprejetih na otoku Robben (2002) ter da bi pomagal Afriški komisiji za človekove pravice in pravice ljudstev pri učinkoviti obravnavi vprašanj, povezanih z mučenjem v Afriki." Odbor se je preimenoval v Odbor za preprečevanje mučenja v Afriki (v nadaljevanju: Odbor) na 46. zasedanju Afriške komisije za človekove pravice in pravice ljudstev. Spremenjeno je bilo samo ime, medtem ko so funkcije Odbora ostale povsem nespremenjene.

Danes je Odbor za preprečevanje mučenja v Afriki zadolžen:

1. Za organizacijo (s pomočjo zainteresiranih partnerjev) **seminarjev** za razširjanje smernic, sprejetih na otoku Robben, na nacionalni in

 Preberite si tudi Protokol k Afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev, na podlagi katerega je bilo ustanovljeno Afriško sodišče za človekove pravice in pravice ljudstev.

 Nadaljnje podatke najdete na: <http://www.african-court.org/en/>

 Preberite si smernice, sprejete na otoku Robben. www.achpr.org/instruments/robben-island-guidelines-2008/

regionalni ravni,

2. za to, da **razvije** in Afriški komisiji za človekove pravice in pravice ljudstev **predloži strategije** za spodbujanje in izvajanje smernic, sprejetih na otoku Robben, na nacionalni in regionalni ravni,
3. za **spodbujanje in lažjo izvajanje** smernic, sprejetih na otoku Robben v okviru držav pogodbenic in
4. za poročilo o napredku, ki ga mora na vsakem rednem zasedanju predložiti Afriški komisiji.

3.2.4 Posebni poročevalec za afriške zapore in zaporne pogoje v Afriki

Funkcijo Posebnega poročevalca za afriške zapore in zaporne pogoje (v nadaljevanju: posebni poročevalec) je ustanovila Afriška komisija za človekove pravice in pravice ljudstev leta 1996 na 20. zasedanju z namenom, da bi še okrepila svojo vlogo pri spodbujanju človekovih pravic in pravic ljudstev v državah pogodbenicah, ki so pristopile k Afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev.

Naloga poročevalca je, da "preuči položaj oseb, ki jim je bila odvzeta prostost na ozemlju države pogodbenice, ki je pristopila k Afriški listini o človekovih pravicah in pravicah ljudstev." Za izvajanje svojih pooblastil je posebni poročevalec zadolžen:

- za to, da **preuči stanje v zaporih in pogoje pridržanja** v Afriki in da poda priporočila v zvezi s tem, kako jih izboljšati,
- za to, da **spodbuja pristop k Afriški listini in mednarodnim normam in standardom na področju človekovih pravic**, ki se nanašajo na pravice in pogoje oseb, ki jim je bila odvzeta prostost,
- za to, da **preuči ustrezne nacionalne zakone in predpise** v zadevnih državah pogodbenicah kot tudi izvajanje teh zakonov in predpisov in da poda priporočila v zvezi s skladnostjo teh zakonov in predpisov z Afriško listino o človekovih pravicah in pravicah ljudstev in mednarodnimi zakoni in standardi,
- za to, da kadar Afriška komisija za človekove pravice in pravice ljudstev tako zahteva, ji **predloži priporočila** v zvezi s tožbami, ki jih vložijo posamezniki, ki jim je bila odvzeta prostost, njihove družine, zastopniki, nevladne organizacije ali druge osebe ali ustanove,
- za to, da **predlaga nujne ukrepe**,
- za to, da **izvede študije** v zvezi s pogoji in okoliščinami, ki prispevajo

 Več podatkov je na voljo na

www.apt.ch/index.php?option=com_k2&view=item&id=1123:cpta-introduction&lang=en

 Več podatkov v zvezi z nalogami posebnega

poročevalca najdete na www.achpr.org/mechanisms/prisons-and-conditions-of-detention/

h kršitvam pravic oseb, ki jim je bila odvzeta prostost in priporoča ustrezne preventivne ukrepe.

3.3 Severna, Srednja in Južna Amerika

3.3.1 Medameriška komisija za človekove pravice

Medameriško komisijo za človekove pravice (v nadaljevanju: Komisija) je leta 1959 ustanovila Organizacija ameriških držav z namenom spodbujanja in varovanja človekovih pravic v Severni, Srednji in Južni Ameriki. Ameriška konvencija za človekove pravice, ki je bila sprejeta leta 1969, je nadalje opredelila funkcije in postopke Komisije.

Kot je določeno v 41. členu Ameriške konvencije o človekovih pravicah, je Komisija pooblaščenca za izvajanje številnih nalog, ki zajemajo:

- **osveščanje** ljudi v Severni, Srednji in Južni Ameriki o človekovih pravicah,
- **podajanje priporočil** vladam držav pogodbenic (kadar se ji zdi to smiselno) v zvezi s sprejetjem ukrepov v prid človekovim pravicam v okviru domačega pravnega sistema in ustavnih določil kot tudi ustreznih ukrepov za nadaljnje spremljanje teh pravic,
- **pripravo** takšnih **raziskav in poročil**, kot se ji zdi smiselno pri izvajanju njenih dolžnosti,
- **pošiljanje zahtevkov** državam pogodbenicam, naj ji priskrbijo podatke o tem, katere ukrepe so sprejele na področju človekovih pravic,
- **ustrezen odziv** (prek Generalnega sekretariata Organizacije ameriških držav) **na poizvedovanja** držav pogodbenic v zvezi z zadevami, povezanimi s človekovimi pravicami in zagotavljanje svetovalnih storitev tem državam, če to želijo,
- **ustrezen odziv na peticije in druga sporočila** (v okviru njenih pristojnosti),

Postopek individualne pritožbe, o katerem lahko - v skladu z 41. členom Ameriške konvencije za človekove pravice - odloča Komisija, je ena izmed njenih najpomembnejših nalog. 44. člen Konvencije navaja, da "katera koli oseba ali skupina oseb, ali katera koli nevladna organizacija, ki jo uradno priznavajo v eni ali več državah pogodbenicah Organizacije, lahko vloži peticijo pri Komisiji, ki vsebuje ovadbo ali obtožbo v zvezi s kršitvijo Konvencije s strani države pogodbenice.

 Preberite si Statut Komisije za človekove pravice ter člene 34-51 Ameriške konvencije o človekovih pravicah.

 Nadaljnje podatke o Komisiji najdete tudi na naslednjih spletnih straneh:
www.oas.org/en/iachr/mandate/what.asp
in
www.cidh.org/basicos/english/Basic1.%20Intro.htm

3.3.2 Medameriško sodišče za človekove pravice

Medameriško sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: Sodišče) je bilo ustanovljeno v skladu z Medameriško konvencijo o človekovih pravicah (v nadaljevanju: Konvencija). Uradno je pričelo Sodišče delovati leta 1979.

Sodišče je neodvisna pravosodna ustanova, katere odločitve so za države pogodbenice zavezujoče. Kot to določa 1. člen njegovega statuta, je glavni cilj Sodišča uporaba in interpretacija Ameriške konvencije o človekovih pravicah. Za uresničevanje tega cilja Sodišče izvaja dve glavni funkciji, ki sta opredeljeni v členih od 61–64, in sicer sodno funkcijo in svetovalno funkcijo.

Sodna funkcija zajema sprejem in obravnavo primerov, ki jih predloži ali Medameriška komisija (več podatkov o Komisiji najdete pod točko 3.3.1 zgoraj) ali država pogodbenica, ki je podpisala Konvencijo. Primer se lahko predloži Sodišču samo, če so bile v okviru Komisije izčrpane vse možnosti za njegovo razrešitev. Tako lahko individualne pritožbe dosežejo Sodišče le prek Komisije.

V okviru **svetovalne funkcije** Sodišče prejema zahtevke za interpretacijo Konvencije ali drugih pogodb, ki se nanašajo na človekove pravice v Severni, Srednji in Južni Ameriki. Zahtevke lahko predloži katera koli država članica Organizacije ameriških držav ali drugi, kot to navaja 53. člen Ustanovne listine Organizacije ameriških držav. Če se od njega tako zahteva, lahko Sodišče tudi poda mnenje v zvezi s skladnostjo nacionalnih zakonov z mednarodnimi instrumenti na področju človekovih pravic.

3.3.3 Posebni poročevalec za pravice oseb, ki jim je bila odvzeta prostost v Severni, Srednji in Južni Ameriki

Med 85. in 86. zasedanjem je Medameriška komisija za človekove pravice ustanovila delovno skupino z namenom, da bi preučila pogoje na krajih za pridržanje v Severni, Srednji in Južni Ameriki. Ta skupina je predhodnica urada Posebnega poročevalca za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost (v nadaljevanju: posebni poročevalec). Marca 2004 je Komisija uradno ustanovila Urad Posebnega poročevalca za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost.

Posebni poročevalec je pooblaščen za "izdajanje posebnih priporočil državam članicam Organizacije ameriških držav, namen česa je spodbujati spoštovanje in zagotavljanje človekove pravice osebam, ki jim je bila odvzeta prostost." Pri izvajanju svojih pooblastil posebni poročevalec opravlja naslednje naloge:

- **ostaja obveščen** o položaju vseh oseb, ki so v kateri koli državi pogodbenici zaprti ali pripti, ne glede na njihovo starost, spol, ali

 Preberite si tudi člene od 52-69 Ameriške konvencije o človekovih pravicah in Statut Komisije za človekove pravice.

 Oglejte si tudi spletno stran Organizacije ameriških držav:
<http://www.cidh.org/basicos/english/Basic1.%20Intro.htm>

pogoje pridržanja in odvzema prostosti,

- **izvaja obiske v državah članicah Organizacije ameriških držav** z namenom zbiranja informacij ali izpraševanja državnih oblasti v zvezi z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost in v zvezi s pogoji pridržanja,
- **obiskuje centre za pridržanje** ali prostore, kjer so zaprte mladoletne osebe, pri čemer ni nujno, da upravo takšnih ustanov o tem tudi predhodno obvesti,
- **pripravlja poročila** za Komisijo o situaciji na področju prevzgoje v določenem centru za pridržanje ali državi, ali na regionalni in lokalni ravni ter poda priporočila, ki se mu zdijo potrebna,
- državam pogodbenicam **podaja priporočila** v zvezi z zapornimi pogoji in pogoji pridržanja ter spremlja, če države upoštevajo podana priporočila,
- **izvaja promocijske in izobraževalne dejavnosti s področja človekovih pravic**, ki veljajo za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost,
- v resnih primerih, ki zadevajo zaprte oz. priprte osebe, **zahteva sprejetje ukrepov ali poziva države pogodbenice, da izpolnijo njihove mednarodne obveznosti** na tem področju in
- **spodbuja sprejem zakonodajnih, sodnih, upravnih ali drugih ukrepov**, ki zagotavljajo pravice osebam, ki jim je bila odvzeta prostost in njihovim družinam.

 Več podatkov najdete na spletni strani Organizacije ameriških držav: www.oas.org/en/iachr/pdl/default.asp

4. Ustanove na nacionalni ravni

4.1 Nacionalne institucije za človekove pravice (NHRI)

Nacionalne institucije za človekove pravice (v nadaljevanju: Institucije) so institucije, ki v nacionalnih sistemih za zaščito človekovih pravic igrajo ključno vlogo in so pomemben sogovornik Urada Visokega komisarja za človekove pravice. Institucije ustanovijo lokalne vlade in so *"ključne institucije za spodbujanje in zaščito človekovih pravic znotraj posameznih držav."* (2) Imenujejo se tudi *"temelj nacionalnega sistema za zaščito človekovih pravic"* ki *"je čedalje bolj pomemben vezni člen med mednarodnimi normativi na področju človekovih pravic in državo"*. (3)

Ker so te institucije ustanovljene na nacionalni ravni s strani lokalnih vlad, je izjemno pomembno, da se zagotovi določene *"standarde kakovosti"*. Tako Pariška načela, ki so bila sprejeta leta 1993 z Resolucijo Generalne skupščine

48/134 zagotavljajo minimalne standarde v zvezi z ustanovitvijo in delovanjem Institucij. V skladu s temi načeli morajo Institucije:

- **zaščititi človekove pravice**, tako da prejemajo, preiskujejo in razrešujejo pritožbe, posredujejo v sporih in nadzorujejo vse te dejavnosti in
- **spodbujati človekove pravice** prek izobraževanja, terenskega dela, medijev, objav, usposabljanja in krepitev zmogljivosti kot tudi prek svetovanja in pomoči vladam.

Pariška načela določajo kriterije zvezi z ustanovitvijo in delovanjem Institucij:

- Pooblastila in kompetence: širok nabor pooblastil v skladu z univerzalnimi standardi na področju človekovih pravic,
- neodvisnost od vlade,
- neodvisnost v skladu s statutom ali ustavo,
- pluralizem, vključno v obliki partnerstva in/ali učinkovitega sodelovanja,
- zadostna sredstva in pooblastila za preiskovanje.

Danes se Pariška načela uporabljajo za akreditacijo Nacionalnih institucij za človekove pravice s strani Pododbora Mednarodnega koordinacijskega odbora nacionalnih institucij za spodbujanje in zaščito človekovih pravic. Koordinacijski odbor je bil ustanovljen na mednarodni konferenci leta 1993, njegova naloga pa je koordinacija dejavnosti vseh nacionalnih institucij za človekove pravice. Odvisno od statusa, ki jim ga podelijo, imajo Nacionalne institucije različen dostop do teles ZN s področja človekovih pravic in lahko postanejo ključni partnerji pri izvajanju mehanizmov, ki so bili ustanovljeni na podlagi različnih pogodb ZN. Mednarodni koordinacijski odbor razlikuje med štirimi različnimi vrstami statusov:

- A: država ravna v skladu s Pariškimi načeli
- A(R): akreditacija z zadržkom - ta vrsta statusa se podeli, kadar država ne predloži zadostne dokumentacije, da bi ji lahko podelili status A
- B: status opazovalke - država ne ravna popolnoma v skladu s Pariškimi načeli ali pa ni posredovala dovolj podatkov, da bi lahko bila sprejeta končna odločitev in
- C: država ne ravna v skladu s Pariškimi načeli.

 Pariška načela so dostopna na:
www2.ohchr.org/english/law/parisprinciples.htm

 Nadaljnje podatke v zvezi s podeljevanjem statusov najdete na:
<http://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/ICCAccreditation/Pages/default.aspx>

Nacionalne institucije imajo številne obveznosti, ki so "med drugim" navedene v 3. členu Pariških načel, in sicer morajo:

- vladi, parlamentu ali kateremu koli drugemu pristojnemu organu na posvetovalni osnovi predložiti mnenja, priporočila, predloge in poročila v zvezi s kakršno koli zadevo, ki se nanaša na spodbujanje in varstvo človekovih pravic,
- spodbujati in zagotavljati skladnost nacionalne zakonodaje, predpisov in praks z mednarodnimi instrumenti na področju človekovih pravic, katerih podpisnica je država ter njihovo učinkovito izvajanje,
- spodbujati ratifikacijo zgoraj omenjenih instrumentov ali dostop do njih ter zagotoviti njihovo izvajanje,
- prispevati k poročilom, ki jih morajo posamezne države predložiti Združenim narodom in drugim institucijam,
- sodelovati z Združenimi narodi in katero koli drugo organizacijo v okviru sistema ZN, regionalnimi institucijami in nacionalnimi institucijami drugih držav, ki so pristojne na tistem območju za spodbujanje in varstvo človekovih pravic,
- pomagati pri oblikovanju izobraževalnih in raziskovalnih programov na področju človekovih pravic in izvajanju izobraževanj v šolah, univerzah in poklicnih krogih,
- osveščati ljudi o človekovih pravicah in potrebi po tem, da se je potrebno boriti proti diskriminaciji, še posebej rasni, in sicer prek izobraževanj in uporabe vseh oblik medijev.

Poleg tega lahko nekatere Nacionalne institucije za človekove pravice delujejo tudi kor parasodni organi, kar zadeva njihovo pristojnost na področju preiskovanja individualnih pritožb v zvezi s kršitvami človekovih pravic.

4.2 Nacionalni preventivni mehanizmi (NPM)

Ko je leta 2006 stopil v veljavo Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju, je bil oblikovan dvostopenjski pristop v zvezi s preprečevanjem mučenja, ki temelji na mednarodnem organu Pododboru za preprečevanje mučenja (v nadaljevanju: Pododbor) in nacionalnimi organi, t.i. nacionalnimi preventivnimi mehanizmi. 17. člen Opcijskega protokola zavezuje države pogodbenica, da "ohranjajo, oblikujejo ali ustanovijo enega ali več neodvisnih nacionalnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja

 Nadaljnje podatke najdete tudi na: www.ohchr.org/en/countries/nhri/pages/nhrimain.aspx ali <http://nhri.ohchr.org/EN/Page/default.aspx>

 Obsežen pregled v zvezi z Nacionalnimi institucijami za človekove pravice, njihovo funkcijo in sodelovanjem z organi ZN in ostalimi mehanizmi znotraj sistema ZN najdete v delu avtorja Müller / Seidensticker (2) in/ali Zbirki ZN strokovnih izobraževanj št. 4. (3).

v nacionalnem okviru." Institucionalne zadeve v zvezi z ustanovitvijo nacionalnih preventivnih mehanizmov so prepuščene državam samim, ki se lahko odločijo, da funkcijo takšnega mehanizma dodelijo že obstoječi ustanovi, ali pa ustanovijo nov organ kot nacionalni preventivni mehanizem. Ne glede na institucionalno obliko morajo nacionalni preventivni mehanizmi izpolnjevati več kriterijev, kot jih navaja 18. člen Opcijskega protokola, in sicer: popolna osebna in funkcionalna neodvisnost; posamezni člani morajo imeti ustrezne sposobnosti in poklicne izkušnje, ustrezne s pooblastili nacionalnega preventivnega mehanizma; sestava mehanizma mora zagotavljati pluralizem, odražati enakost med spoloma in ustrezno zastopstvo etničnih in manjšinskih skupin; država mora poskrbeti za ustrezna sredstva, ki zagotavljajo nemoteno delovanje mehanizmov. Nenazadnje pa je potrebno pri tem upoštevati tudi Opcijski protokol, ki navaja Pariška pravila kot merilo pri ustanavljanju ali imenovanju nacionalnih preventivnih mehanizmov. Ta navedba je ključnega pomena, saj med drugim pomeni, da so člani izvršilne oblasti izključeni iz aktivnega sodelovanja v okviru nacionalnih preventivnih mehanizmov. Poleg določb več členov Opcijskega protokola pa so Združeni narodi objavili tudi smernice glede nacionalnih preventivnih mehanizmov, ki nadalje pojasnjujejo standarde "kakovosti" in vlogo Pododbora za preprečevanje mučenja v postopku ustanavljanja nacionalnih mehanizmov.

Pooblastila nacionalnih mehanizmov so podobna pooblastilom Pododbora, in sicer: "izvajanje rednih obiskov krajev za pridržanje ter podajanje priporočil in opazanj vladam in pristojnim organom v zvezi s tem, kako izboljšati položaj oseb, ki jim je bila odvzeta prostost." V skladu z 19. členom Opcijskega protokola bi morala pooblastila nacionalnih preventivnih mehanizmov zajemati najmanj naslednje:

- **redno preverjanje, kako se ravna z osebami**, ki jim je bila odvzeta prostost na krajih za pridržanje z namenom, da se jih, če je potrebo, zaščiti pred mučenjem in drugimi oblikami krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja,
- **podajanje priporočil** pristojnim organom z namenom, da se izboljša ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost ter da se izboljšajo pogoji, v katerih so te osebe nastanjene in da se prepreči mučenje in druge oblike krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, pri čemer morajo upoštevati veljavne normative v okviru ZN in
- **predložitev predlogov in opazanj** v zvezi z obstoječimi zakoni in osnutki zakonov.

Oblasti morajo tudi vzpostaviti dialog z nacionalnimi mehanizmi v zvezi z

 Več o tem lahko preberete v Smernicah Pododbora za preprečevanje mučenja v zvezi z ustanovitvijo in delovanjem nacionalnih preventivnih mehanizmov.

ukrepi, ki jih je potrebno sprejeti za izvajanje danih priporočil.

Pri izvajanju svojih pooblastil morajo biti nacionalnim mehanizmom zagotovljene naslednje pravice:

- dostop do vseh podatkov v zvezi s številom oseb, ki jim je bila odvzeta prostost kot tudi številom krajev za pridržanje in njihovi lokaciji,
- dostop do vseh podatkov v zvezi z ravnanjem teh oseb in v zvezi s pogoji pridržanja,
- dostop do vseh krajev za pridržanje, njihovih objektov in prostorov,
- možnost zasebnih (brez prisotnosti prič) razgovorov z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, in sicer ali osebno ali s prevajalcem, če je to potrebno oz. s katero koli drugo osebo, za katero nacionalni mehanizem meni, da lahko zagotovi pomembne podatke,
- svobodna izbira pri tem, katere kraje in osebe želijo obiskati,
- zaupnost podatkov, ki jih zberejo nacionalni preventivni mehanizmi, še posebej osebnih podatkov,
- pravica do stikov s Pododborom za preprečevanje mučenja, do tega, da mu pošiljajo podatke in da se sestanejo z njim.

 Več o nacionalnih preventivnih mehanizmih najdete v Opcijskem protokolu, 4. del, členi 17-23.

 Nadaljnje podatke najdete tudi na:
www.apt.ch/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=678&Itemid=253&language=en

5. Literatura

1. United Nations Centre for Human Rights. Human rights fact sheet no. 15. Civil and Political Rights: The Human Rights Committee. Geneva, Switzerland ; New York: Centre for Human Rights.
2. Müller A, Seidensticker FL. The role of national human rights institutions in the United Nations treaty body process. Berlin: Dt. Inst. für Menschenrechte; 2007. 87 p.
3. United Nations High Commissioner for Human Rights. National human rights institutions : history, principles, roles and responsibilities. New York ; Geneva: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights; 2010. Na voljo na: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PTS-4Rev1-NHRI_en.pdf.